

זכר למעשה בראשית / זכר ליציאת מצרים

We can conclude from our previous discussions that we fulfill the obligation of קידוש שמונה ברכה of *ברכה* three times each Friday night; once when we recite the middle *עשרה*, once when we recite *מעין שבע* and once when recite *על הכוס*. It should, therefore, not be surprising that the wording within each prayer is similar. However, one important difference in wording needs to be examined. In *קידוש על הכוס* we say:

ושבת קדשו באהבה וברצון הנחילנו זכרון למעשה בראשית, כי הוא יום תחלה למקראי קדש, זכר ליציאת מצרים.

In *מעין שבע*, we say:

מקדש השבת ומברך שביעי, ומניח בקדשה לעם מדשני ענג, זכר למעשה בראשית.

In early versions of the middle *עשרה* of *ברכה* on Friday Night and currently in *זכר ליציאת מצרים* or *זכר למעשה בראשית*, no mention is made of either *זכר ליציאת מצרים* or *זכר למעשה בראשית*.

Why do these *תפילות* differ in this manner? The question grows when you consider that *מעין שבע* was composed to be an abbreviated form of *עשרה*. Why did *חז"ל* include the words: *זכר למעשה בראשית* in *מעין שבע*, if those words did not appear in *עשרה*? Let us begin answering these questions by reviewing how *מעין שבע* is an abbreviated form of *עשרה*:

מחזור ויטרי סימן קה'—עמדו ותקנו לשליח ציבור ברכה אחת מעין ז'. ואי איכא דלא צלי יכוין לבו לכולהו תיבות דמעין ז' ויענה אמן על התימתו ותעלה לו ברכה זו במקו' הז' ברכו' ויפטר ויוצא מהן ידי חובתו. מגן אבות בדברו. מחייה מתים. הא—ל הקדוש. הרי מגן ומחייה ומשולש. המניח לעמו בשבת קדשו. כי בם רצה. הרי מעין אתה קדשת. ורצה במנוחתינו: לפניו נעבוד. ונודה לשמו. הרי מעין עבודה והודאה. מעין הברכות וההודאות. תוספת היא. כלומר מעין הברכות! הללו שציינתי כאן והרבה הודאות נאות וראויות לבעל ההודאות. לאדון השלום. מעין שים שלום. מקדש השבת ומברך שביעי. הרי מעין חתימה סמוך לחתימה.

Translation: Our Sages composed an abbreviated form of Shemona Esrei to be recited by the prayer leader. If within the congregation there are those who did not recite Shemona Esrei, they should listen carefully as the prayer leader recites the abbreviated form of Shemona Esrei and answer Amen once the prayer leader has concluded. Answering Amen to that Bracha acts as a substitute for reciting Shemona Esrei and will relieve him of his obligation to recite Shemona Esrei. The words: Magen Avos Bidvaro, Michaye Maissim and Ha'Kail Ha'Kadosh are a substitute for the Brachos of Avos, Gevuros and Kedushas Hashem. The

1. Is it possible that the מחזור ויטרי was not aware that these words were part of the התימת הברכה in מנהג שים שלום? ארץ ישראל

words: Ha'Mai'Niach L'Amo B'Shabbas Kadsho and Ki Vam Ratazah are a substitute for the Bracha of Ata Kidashta. Oo'Ritzai B'Menuchaseinu, L'Phanav Na'Avod V'Nodeh Lishmo are a substitute for the Brachos of Avodah and Ho'Da'Ab. The words: Mayain Ha'Brachos V'Ha'Hadaos are extra. Those words were added to convey the message that G-d is the source for the blessings that we mention here and for many other matters for which we should thank the One Worthy of Thanking. The words: L'Adon Ha'Shalom are a substitute for the Bracha of Sim Shalom. The words: Mikadesh Ha'Shabbos Oo'Mivarech Shevii are the words at the end that match the ending Bracha.

ספר אבודרהם מעריב של שבת-וכיצד היא ברכה זו מעין שבע? מגן אבות בדברו כנגד מגן אברהם. מחיה מתים במאמרו כנגד מחיה המתים. הא-ל הקדוש שאין כמוהו כנגד הא-ל הקדוש. המניה לעמו ביום שבת קדשו וכו' כנגד רצה נא במנוחתנו. לפניו נעבוד ביראה ופחד כנגד רצה שהוא עבודה. ונודה לשמו כנגד מודים. לאדון השלום כנגד שים שלום.

Translation: How is this Bracha an abridged version of Shemona Esrei? The words: Magen Avos Bidvaro are a substitute for the Bracha of Magen Avrohom. The words: Michaye Maissim B'Ma'Amaro are a substitute for the Bracha of Michaye Maissim. The words: Ha'Kail Ha'Kadosh Sh'Ain Ka'Maho are a substitute for the Bracha of Ha'Kail Ha'Kadosh. The words: Ha'Mainiach L'Amo B'Yom Shabbas Kadsho etc. are a substitute for the Bracha of Ritzai Nah B'Minuchaseinu. The words: L'Phanav Na'Avod B'Yirah Oo'Phachad are a substitute for the Bracha of Ritzai which is the Bracha of Avodah. The words: V'Nodeh Lishmo are a substitute for the Bracha of Modim. The words: Adon Ha'Shalom are a substitute for the Bracha of Sim Shalom.

Let us now try to answer the question: why in קידוש על הכוס, do we say both: זכר ליציאת תלמוד בבלי פסחים קי"ז עמ' ב'-אמר רב אחא בר יעקב: וצריך שיזכיר יציאת מצרים בקידוש היום. כתיב הכא (דברים טז) למען תזכר את יום וכתוב התם (שמות כ) זכור את יום השבת לקדשו.

תלמוד בבלי פסחים קי"ז עמ' ב'-אמר רב אחא בר יעקב: וצריך שיזכיר יציאת מצרים בקידוש היום. כתיב הכא (דברים טז) למען תזכר את יום וכתוב התם (שמות כ) זכור את יום השבת לקדשו.

Translation: Rav Echa son of Yaakov said: It is necessary to refer to the Exodus from Egypt in Kiddush Ha'Yom (the sanctification of the day) based on the following: It is written in Devarim 16: so that you will remember the day you came out of Egypt and it is written concerning Shabbos (Shemos 20): Remember the Sabbath by sanctifying it.

According to רב אחא בר יעקב, we must refer to יציאת מצרים in קידוש על הכוס. How do we know that the rule stated by רב אחא בר יעקב is limited to קידוש על הכוס? Notice the verse upon which he based his rule: (שמות כ) זכור את יום השבת לקדשו. That is the same verse that is the basis for the rule that קידוש must be made over wine:

פסחים קי"ז עמ' ב'- תנו רבנן (שמות כ) זכור את יום השבת לקדשו; זוכרהו על היין.

Translation: Our Rabbis taught: (Shemos 20) Remember the Sabbath by sanctifying it; remember it over a cup of wine.

It should be clear that רב אחא בר יעקב was suggesting that we include a reference to

להבין את התפלה

קידוש על מעשה בראשית in addition to referring to הכוס within יציא מצרים on שבת that did not contain a reference to מעשה בראשית would be meaningless. Since רב אחא בר יעקב based his ruling on the same verse that was the basis for קידוש על הכוס, our Sages limited his ruling to קידוש על הכוס. That is why we do not include a reference to יציא מצרים in either the middle ברכה of עשרה or in שבע. Why was the phrase זכר למעשה בראשית included in מעין שבע? Since מעין שבע served as a substitute for קידוש על הכוס in places where wine was not readily available, our Sages borrowed the phrase: זכר למעשה בראשית from קידוש על הכוס but did not borrow the phrase: זכר ליציאת מצרים since קידוש was not being made on wine. Moreover, as an abridged version of עשרה, it could not include any themes that were not part of עשרה. This scenario provides a further reason why the practice began to include the paragraph of ישמחו במלכותך which ends with the words: זכר למעשה בראשית as part of the middle ברכה of עשרה on Friday Nights in all נוסחאות other than נוסח אשכנז.

We witness a further change in the נוסח of the middle ברכה of עשרה for שבת ליל שבת prompted by the ruling of רב אחא בר יעקב. It developed in some locations but was not universally adopted:

ספר המחכים-ומתפלל שלש ראשונות שלש אחרונות וקידוש היום באמצע ומזכיר שבת דבראשית ואומר אתה קדשת לשמך וכו' ויכלו עד לעשות ויום השביעי רצית בו וקדשתו חמדת ימים אותו קראת זכר למעשה בראשית וליציאת מצרים, א-להינו וא-להי אבותינו וכו' וכן בכל תפילות שבת צריך להזכיר יציאת מצרים, כך פי' רשב"ם בערבי פסחים. וראיה למבין מקדושה דכסא שאנו מזכירין שניהם וכן בפרשת זכור הזכיר שבת בראשית ובפרשת שמור מזכיר יציאת מצרים לכן צריכים אנו להזכיר שניהם בתפילה ובקדושה.

Translation: He should recite the three opening and the three closing Brachos of Shemona Esrei and the Bracha of the sanctification of the day in the middle and he should refer to the Shabbos of Creation and say: Ata Kidashta L'Shemecha etc. Va'Yuchulu until La'Asos V'Yom Ha'Shvi . . . Karasa Zecher L'Maaseh Bereishis Oo'L'Yitziyas Mitrayim. Elokeinu . . . In all the other Tefilos of Shabbos he must also refer to Yitziyas Mitrayim, so explained the Rashbam in the chapter of Arvei Pesachim. Proof that we must do so is found in Kiddush over wine in which we mention both the Shabbos of Creation and Yitziyas Mitrayim. In the same way, in the version of the Ten Commandments in which the word: Zachor appears concerning Shabbos, there is a reference to Shabbos of creation and in the Ten Commandments in which the word: Zachor appears concerning Shabbos, there is a reference to Yitziyas Mitrayim. As a result, it is necessary to refer to both in Shemona Esrei and in Kiddush.

The כלבו reports that the words: זכר ליציאת מצרים should be added to מעין שבע as well.

ספר כלבו סימן לה-ויש מוסיפין בברכה זו (מעין שבע) כשאמרו זכר למעשה בראשית

אומר וליציאת מצרים וכן נמי באתה קדשת אחר ויכלו אומרים ויום השביעי רצית בו וקדשתו חמדת ימים אותו קראת זכר למעשה בראשית וליציאת מצרים א-להינו וא-להי אבותינו וכו', וכן נמי בכל תפלות שבת מזכירין יציאת מצרים, וראיה למבין מקדושא דכסא שאנו מזכירין שניהם, וכן בפרשת זכור מזכיר שבת בראשית ובפרשת שמור מזכיר יציאת מצרים, לכך אנו צריכין להזכיר שניהם בתפלה ובקדושה.

Translation: There are those who when they say the words: Zecher L'Ma'Aseh Bereishis in the Bracha of Magen Avos, add the words: Oo'L' Yitziyas Mitrayim. They do the same in the Bracha of Ata Kidashta after the paragraph of Va'Yichulu by saying: V'Yom Ha'Shvii Ratzita Bo V'Kidashto Chemdas Yamim Oso Karasa Zecher L'Ma'Aseh Bereishis Oo'L' Yitziyas Mitrayim, Elokeinu . . . etc. So too in all the Tefilos of Shabbos they refer to Yitziyas Mitrayim. They point to the wording of Kiddush over wine in which we refer to both as proof and to the two versions of the Ten Commandments. In the version in which the word: Zachor appears concerning Shabbos, there is a reference to Shabbos of creation and in the version in which the word: Zachor appears concerning Shabbos, there is a reference to Yitziyas Mitrayim. As a result, it is necessary to refer to both in Shemona Esrei and in Kiddush.

The ספר אבודרהם disagreed. It would appear that his ruling put an end to the practice:

ספר אבודרהם מעריב של שבת-זכר למעשה בראשית צוה לנו את השבת שנאמר (שמות לא, טז) ושמרו בני ישראל את השבת ונותן טעם למה, כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש. ואינו אומר זכר ליציאת מצרים ואע"פ שכתוב גבי שבת (דברים ה, טו) וזכרת כי עבד היית במצרים, מפני שעיקר מצות שבת אינה אלא על שם ששבת כי השבת היה קודם יציאת מצרים אבל בקידוש של שבת הוא מזכיר שניהם. ובקידוש יום טוב אינו אומר כי אם זכר ליציאת מצרים בלבד, כי המועדים לא נצטוו בהם אלא זכר ליציאת מצרים לא זכר למעשה בראשית.

Translation: To commemorate the creation of the world, we were commanded to observe the Shabbos as it is written (Shemos 31, 15): V'Shamru Benei Yisroel Es Ha'Shabbos. The Torah then gives a reason: Ki Sheishes Yamim Asa . . . Va'Yinafash. One should not add: Zecher L'Yitziyas Mitrayim even though concerning Shabbos it is written (Devarim 5, 15) You shall remember that you were slaves in Egypt. You should only mention Shabbos of creation because the Mitzvah of Shabbos was given to us primarily because G-d stopped His work of creation. Also, the concept of a Shabbos existed before the Exodus from Egypt took place. However, concerning Kiddush on Shabbos we must refer to both Shabbos of Creation and the Exodus from Egypt. Concerning the Kiddush we recite on a holiday, we need refer only to the Exodus from Egypt because we were commanded to observe the holidays primarily to commemorate the Exodus from Egypt and not to commemorate creation.

The ruling of רב אחא בר יעקב raises additional issues as well. In the following comments, the תורה תמימה refers to those issues and then provides a fresh perspective on the ruling of רב אחא בר יעקב:

תורה תמימה הערות שמות פרק כ הערה נד- פי' רשב"ם צריך שיזכיר יצי"מ בקדוש היום

להבין את התפלה

בין בכוס בין בתפלה של שבת בגז"ש מפסח ובשאר מועדים כמה מצינו מפסח, עכ"ל. וכ"מ בספר הממצוות להרמב"ם מצות עשה קנ"ה שצונו לקדש את השבת ולהזכיר בו יציאת מצרים, וכפי הנראה תמך יסוד דבריו על מאמר זה דרב אחא בר יעקב, וכבר תמהו רבים על נוסח התפלה של שבת שלנו שאין בה זכר ליציאת מצרים, ויש שחפשו ומצאו בנוסח התפלה בכל בו (סי' ל"ה) כתוב שם זכר למעשה בראשית וליציאת מצרים, ורצו להנהיג כזה בנוסח תפלתנו,

Translation: The Rashbam explained that we must refer to the Exodus from Egypt in Kiddush Ha'Yom whether it is done over a cup of wine or in Shemona Esrei based on a comparison of words in the Torah that refer to Pesach and the holidays when compared to Pesach. We find a similar rule in the Sefer Ha'Mitzvos of the Rambam Positive Commandment Number 155; that the Torah commanded us to sanctify the Shabbos and to mention within it the Exodus from Egypt. It would appear that the Rambam based his ruling on the words of Rav Echanan son of Yaakov. In addition many were surprised by our version of Shemona Esrei on Shabbos in which we fail to refer to the Exodus from Egypt. Some searched and found a version of Shemona Esrei for Shabbos in the Kol Bo (Siman 35) in which he relates that we should say: Zecher L'Ma'aseh Bereishis Oo'L' Yitziyas Mitzrayim. They then wanted to follow that practice in our versions of Shemona Esrei for Shabbos.

ובס' דגול מרבבה חקר אם נשים מוציאות אנשים בקידוש, וכתב דאחר שהאנשים כבר התפללו ויצאו לפי"ז חובת קידוש מדאורייתא שוב הוי חיובא מדרבנן וא"כ מוציאות אותם הנשים שגם חיובן מדרבנן, והקשו עליו איך אפשר לומר שיצאו חובת קידוש בתפלה אחרי דבעינן שיזכיר בקידוש יציאת מצרים והיא גז"ש גמורה, ומכיון שבנוסח תפלתנו לא נזכר יצי"מ, א"כ איך יוצאין בה חובת קידוש [ע' בס' מנחת חנוך] ועוד יש בזה כמה וכמה הערות אשר ימצאם המעיין בספרי המפרשים והפוסקים.

Translation: And in the book: Dagul Mirvava, he questioned whether women can fulfill the obligation of reciting Kiddush for men. He wrote that once men recite Shemona Esrei on Friday night, they fulfill their obligation of sanctifying Shabbos as required by the Torah. Reciting Kiddush over wine was only a Rabbinic requirement. Since women are obligated to recite Kiddush over wine as a Rabbinic requirement, women should be able to fulfill the obligation on behalf of men. Some challenged the ruling of the Dagul Mai'Rivava based on the following: how can you say that men fulfill their obligation to sanctify the Shabbos by reciting Shemona Esrei when in Shemona Esrei they do not refer to the Exodus from Egypt; a requirement that was derived from a comparison of verses from the Torah. One can find other similar questions in books of commentary and in books of Teshuvos.

אבל אני תמה ומתפלא מאד, מי מלל לרבנותינו דרב אחא בר יעקב איירי כאן בכלל לענין שבת, בעוד שבכל הסוגיא הזאת לפניה ולאחריה לא נזכר מענין יום השבת, ורק איירי מפסח ומנוסח ההגדה של פסח והלל ותפלות אך ורק של פסח ותו לא, וא"כ אין ספק לדעתי שרב אחא בר יעקב איירי גם הוא לענין פסח, והיינו שצריך להזכיר יציאת מצרים בקידוש היום של פסח בגזרה שוה זכור זכור משבת, דכמו בזכירה דשבת כתיב לקדשו ודרשינן שם שצריך להזכיר השבת בקידוש היום [כמבואר לפנינו בסמוך] כך הזכירה דפסח צריכה להיות בקידוש היום, ובפ' אמור בפסוק אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קודש

נבאר אי"ה דגם קידוש יו"ט הוי מדאורייתא כמו קידוש של שבת, יעו"ש.

Translation: I am surprised and astonished why our Sages were so sure that the rule that Rav Echa taught concerned our practices on Shabbos, particularly since the topic with which the Gemara was dealing both before and after the ruling of Rav Echa did not involve matters that concerned Shabbos. Instead the Gemara was dealing with matters involving Pesach and in particular, the wording of the Haggadah and Hallel and prayers only of Pesach and nothing more. As a result, I have no doubt that Rav Echa Bar Yaakov was referring only to Pesach. It is only on Pesach that it is essential to refer to the Exodus from Egypt in Shemona Esrei on Pesach. He derived that rule by comparing the word Zachor found in a reference to Pesach and the word Zachor found in a reference to Shabbos meaning that just as we are required to refer to Shabbos of Creation in the Bracha of Kedushas Ha'Yom on Shabbos so too on Pesach we must refer to the Exodus from Egypt in the Bracha of Kedushas Ha'Yom in Shemona Esrei. In Parshas Emor I expect, G-d willing, to comment on the words: Eileh Mo'adei Hashem . . . Kodesh, that reciting Kiddush on Yom Tov is also a Torah based Mitzvah just like Kiddush on Shabbos.

ואם כן מכיון דהוי דאורייתא אומר רב אחא בר יעקב דלא די שבלייל פסח ובתפלה של פסח צריך להזכיר יצי"מ אלא גם בקידוש היום. וראיה נאמנה ומכרחת לפי' זה נראה משום דאי ס"ד דקאי אשבת הוי לה לימר בסדר הכתובים בהיפך מאשר לפנינו, והיינו דהול"ל כתיב הכא בשבת זכור את יום השבת וכתוב התם בפסח זכור את היום וכו', אבל מדאמר כתיב הכא בפסח וכתוב התם בשבת שמע מיניה דבפסח איירי, כמשמעות הלשון הכא, ולפי פירוש זה כל מה שהעירו בזה הכל ניהא ומיושב כפי המתבאר להמעיינן, ודו"ק:

Translation: Therefore, since reciting Kiddush on Yom Tov is also a Torah based Mitzvah, Rav Echa son of Yaakov commented that it is not enough on Pesach night and in the Shemona Esrei on Pesach to refer to the Exodus from Egypt, it was important to do so in the Kiddush over wine as well. Support for my position can be found in the order of the verses to which Rav Echa referred. If he was referring to our practices on Shabbos he should have listed the verses in reverse order. He should have first referred to the verse that concerned Shabbos and then to the verse that referred to Pesach. By mentioning the verse that referred to Pesach and then the one that referred to Shabbos, he meant to convey that his ruling was limited to Pesach. Based on this explanation all the issues raised are resolved.

Query: If the תורה תמימה is correct in his interpretation of the statement of רב אחא בר יעקב, then why is it a universal practice to refer to both מעשה בראשית and יציאת מצרים in קידוש על היין on Friday nights?

SUPPLEMENT

ימים נוראים תפילות OF THE INTRODUCTION TO THE

The תפילות of the ימים נוראים are unique in that they are based on ancient forms of prayer. What may be surprising is that the ancient forms of prayer upon which they are based are non-verbal acts of prayer². The prayers of Rosh Hashonah are based on תקיעת שופר. The prayers of יום כיפור are based on צום, fasting. The prayers of סוכות and הושענא רבה are based on נטילת לולב, the taking of the four species and the הקפות around the synagogue while holding them. To accompany these non-verbal acts of prayer, חז"ל added verbal components. In doing so, חז"ל turned once again to an ancient form of prayer but a verbal one; i.e reciting verses from תנ"ך. The three additional ברכות of מוסף are based primarily on verses from ראש השנה that accompany תקיעת שופר; three from the תורה, three from כתובים, three from the נביאים and one last verse from the תורה. סליחות that are an integral part of fasting on יום כיפור are based on the מידות, verses from the תורה that describe the thirteen attributes of G-d. Reciting הלל, chapters from תהילים and the הושענות accompany the non-verbal acts of taking the four species and walking around the synagogue on סוכות and הושענא רבה. The סליחות that are recited both before and after ראש השנה were composed to accompany the fast days that our ancestors kept on all the ten days beginning with ראש השנה and ending with יום כיפור³.

One of the clearest indications that non-verbal acts of prayer played an important role in early Jewish liturgy is found in the procedure that חז"ל instituted to be followed in the event of a drought. The מסכת תענית⁴ lay out a step-by-step procedure that was

2. I would like to acknowledge that I became conscious of the non-verbal aspects of prayer thanks to the book: כל עצמותי האמרנה written by Professor Uri Ehrlh of Ben Gurion University.

3. תשובות רב נטרונאי גאון – ברודי (אופק) אורח חיים סימן קפב-והכי אמר רב נטרונאי: ביום טוב ראשון של ראש השנה איפשר לישב בו בתענית משום דמדאורייתא הוא, אבל בשיני ובשבת לית בהו קושיא, דעשרת ימים אלו משונות מכל ימות השנה, לפיכך נהגו רבותינו הראשונים לישב בהם בתענית, בין בשבת בין בחול.

Translation: This is what Rav Natroni said: Fasting on the first day of Rosh Hashonah is prohibited because it is a Torah based holiday. However, without question, fasting is permitted on the second day of Rosh Hashonah and on the Shabbos between Rosh Hashonah and Yom Kippur because this ten-day period in the calendar is different that all other days of the year. That is why our Sages followed the practice off fasting on those days whether on Shabbos or a weekday.

4. Studying משניות alone without the benefit of the interpretation provided by the גמרא is a useful tool in compiling historical information since the משניות represent a different period of Jewish history than the גמרא. More importantly, the משניות represent the period just after the destruction of the second המקדש.

followed as prayer for rain. Notice that the first steps involved only non-verbal acts of prayer:

משנה מסכת תענית פרק א משנה ד – הגיע שבעה עשר במרחשוון ולא ירדו גשמים, התחילו היחידים מתענין שלש תעניות. אוכלין ושותין משחשכה, ומותרין במלאכה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה:

Translation: Mishnah- If the Seventeenth of Marcheshvan arrived and no rain fell the leaders of the community would begin to participate in a series of three fasts. On those days, they were permitted to eat and drink after it became dark. They were further permitted to do work, to bathe, to anoint themselves with oil, to wear shoes, and to have marital relations.

משנה מסכת תענית פרק א משנה ה' – הגיע ראש חדש כסליו ולא ירדו גשמים בית דין גוזרין שלש תעניות על הצבור אוכלין ושותין משחשכה ומותרין במלאכה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה:

Translation: If the month of Kislev arrived and no rain fell the Beth Din imposed upon the community three fasts. On those days the members of the community are permitted to eat and drink while it is still dark and it is permissible to do work, to bathe, to anoint oneself with oil, to wear shoes, and to have marital relations.

If the drought continued, ה"ל added more non-verbal acts of prayer: מתריעין; i.e Shofar blowing, work stoppages, prohibitions on washing and anointing and on marital relations.

משנה מסכת תענית פרק א משנה ו' – עברו אלו ולא נענו בית דין גוזרין שלש תעניות אחרות על הצבור אוכלין ושותין מבעוד יום ואסורין במלאכה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה ונועלין את המרחצאות. עברו אלו ולא נענו בית דין גוזרין עליהם עוד שבע שהן שלש עשרה תעניות על הצבור הרי אלו יתרות על הראשונות שבאלו מתריעין ונועלין את החנויות, בשני מטין עם השיכה, ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת:

Translation: Mishnah- If these fast days pass and there is no answer to their prayers, the Bet Din ordain upon the community three further fasts. On days preceding these fasts they may eat and drink only while it is still day. On these fast days, they may not do work, nor bathe, nor anoint themselves with oil, nor wear shoes, nor have marital relations; and the bathhouses are closed. If these days passed and there was still no answer to their prayers the Bet Din ordain upon the community a further seven fasts, making thirteen in all. In this respect the latter fasts are more stringent than the former; the Shofar is sounded and the shops are closed. On Mondays the doors of the shops are opened a little when it gets dark, but on Thursdays they are permitted to be open the whole day in honor of the Shabbos.

משנה מסכת תענית פרק א משנה ז – עברו אלו ולא נענו ממעטין במשא ומתן בבנין ובנטיעה באירוסין ובנשואין ובשאלות שלום בין אדם לחברו כבני אדם הנזופין למקום היחידים חוזרים ומתענים עד שיצא ניסן ויצא ניסן ולא ירדו גשמים סימן קללה שנאמר (שמואל א' י"ב) הלא קציר חטים היום וגומר:

Translation: If these fast days were held and there was still no answer to their prayers then business is restricted; as also is building, planting, betrothal and marriage; Men greet one another as people laboring

להבין את התפלה

under divine displeasure. The leaders of the community begin their fasting anew and continue until the end of Nisan; if Nisan passes and rain does not fall this is a sign of divine anger, as it is written, is it not wheat harvest to-day, etc.

It is only after this long series of non-verbal acts of prayer go unanswered that חז"ל finally add verbals acts of prayer. According to the פירוש המשניות לרמב"ם, they proceeded as follows during the previous seven (7) fasts as well:

משנה מסכת תענית פרק ב משנה א—סדר תעניות כיצד מוציאים את התיבה לרחובה של עיר ונותנים אפר מקלה על גבי התיבה ובראש הנשיא ובראש אב בית דין וכל אחד ואחד נותן בראשו הזקן שבהן אומר לפניו דברי כבושין אחינו לא נאמר באנשי נינוה (יונה ג') וירא א—להים את שקם ואת תעניתם אלא וירא א—להים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה ובקבלה הוא אומר (יואל ב') וקרעו לבבכם ואל בגדיכם:

Translation: Mishnah. What is the order of service for fast days? The ark is taken out to the open space of the city, wood ashes are placed on the ark, on the head of the Nasi and on the head of the Av-Bet-Din. Everyone else puts ashes on his own head; the elder among them addresses them with words of admonition to stir repentance; "Thus, our brethren, scripture does not say of the people of Nineveh, and G-d saw their sackcloth and their fasting, but, and G-d saw their works, that they turned from their evil way; and in the prophets it is said, and rend your heart and not your garments.

משנה מסכת תענית פרק ב משנה ב— עמדו בתפלה מורידין לפני התיבה זקן ורגיל ויש לו בנים וביתו ריקם כדי שיהא לבו שלם בתפלה ואומר לפניהם עשרים וארבעה ברכות; שמונה עשרה שבכל יום ומוסיף עליהן עוד שש:

Translation: when they stand up to pray they place as reader before the ark an old man conversant with the prayers, who has children and whose house is empty of food, so that his heart is concentrated on his prayer; he recites before them twenty-four benedictions, the eighteen recited daily, to which he adds six

משנה מסכת תענית פרק ב משנה ג— ואלו הן זכרונות ושופרות: אל ה' בצרתה לי קראתי ויענני אשא עיני אל ההרים וגו' ממעמקים קראתיך ה' תפלה לעני כי יעטוף ר' יהודה אומר לא היה צריך לומר זכרונות ושופרות אלא אומר תחתיהן רעב כי יהיה בארץ דבר כי יהיה בארץ אשר היה דבר ה' אל ירמיהו על דברי הבצרות ואומר חותמיהן:

Translation: These are the prayers of Zikronoth, Shofaroth⁵: i.e these psalms: in my distress I called unto the Lord; I will lift up mine eyes unto the mountains etc.; Out of the depths have I called You, o Lord; A prayer of the afflicted when he faints. Rav Judah says: he need not recite the Zikronoth and Shofaroth, but instead he should recite the following scriptural, passages, If there be in the land famine, if there be pestilence; The word of the Lord that came to Yirmiyahu concerning the droughts; and he ends each of the additional six sections with its appropriate concluding benediction.

משנה מסכת תענית פרק ב משנה ד—על הראשונה הוא אומר מי שענה את אברהם בהר

5. This משנה is the basis of the position of Professor Joseph Heinemann that the ברכות of זכרונות and שופרות were composed at an early period than the ברכה of מלכויות.

המוריה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' גואל ישראל. על השניה הוא אומר מי שענה את אבותינו על ים סוף הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' זוכר הנשכחות. על השלישית הוא אומר מי שענה את יהושע בגלגל הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' שומע תרועה. על הרביעית הוא אומר מי שענה את שמואל במצפה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' שומע צעקה. על החמישית הוא אומר מי שענה את אליהו בהר הכרמל הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' שומע תפלה. על הששית הוא אומר מי שענה את יונה ממעי הדגה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' העונה בעת צרה על השביעית הוא אומר מי שענה את דוד ואת שלמה בנו בירושלם הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' המרחם על הארץ:

Translation: The first extra Bracha he concludes with, 'He who answered Abraham on Mount Moriah, he shall answer you and hearken this day to the voice of your cry. Baruch Ata Hashem who Redeems Israel. The second extra Bracha he concludes with, 'He who answered our fathers at the Red Sea, He shall answer you and hearken this day to the voice of your cry. Baruch Ata Hashem who remembers all forgotten things. The third extra Bracha he concludes with, He who answered Joshua in Gilgal, He shall answer you and hearken this day to the voice of your cry. Baruch Ata Hashem who hears the trumpet blast. The fourth extra Bracha he concludes with, 'He who answered Samuel in Mizpah, He shall answer you and hearken this day to the voice of your cry. Baruch Ata Hashem who hearkens to cries. The fifth extra Bracha he concludes with, 'He who answered Eliyahu on Mount Carmel, He shall answer you and hearken this day to the voice of your cry. Baruch Ata Hashem who hearkens unto prayer. The sixth extra Bracha he concludes with, 'He who answered Jonah in the belly of the fish, He shall answer you and hearken this day to the voice of your cry. Baruch Ata Hashem who answers in time of trouble. The seventh extra Bracha he concludes with, 'He who answered David and Solomon his son in Jerusalem, He shall answer you and hearken this day to the voice of your cry. Baruch Ata hashem who has mercy upon the land.

In these משניות we see חז"ל viewing the non-verbal act of fasting as the first step in prayer. As a next step, they added additional non-verbal acts; i.e. prohibiting work and blowing the Shofar. When the continuation of the drought forces חז"ל to add verbal components to the order of prayer, they do so by first incorporating verses from תנ"ך.

The תפילות of the ימים נוראים provide a lesson in the significance of non-verbal acts of prayer. Perhaps this time of year is a good time to consider one of the most overlooked non-verbal aspects of Jewish prayer; i.e listening; listening to the repetition of שמונה עשרה and listening to קריאת התורה. When you consider that חז"ל structured the תפילות around ברכות, you recognize the importance of listening. It is the means by which hundreds of people can fulfill their obligation simply by listening to one person and then answering: Amen. Consider further that if קריאת התורה is indeed קבלת התורה מחדש, accepting the Torah anew, then not listening to קריאת התורה is a statement of not wishing to accept the Torah anew.